

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ  
УНІВЕРСИТЕТ

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти

сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра міжнародного, цивільного та комерційного права

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою

(пост. № 8 від «30» 06 2021 р.)

Ректор



А. А. Мазаракі

СІМЕЙНЕ ПРАВО /  
FAMILY LAW

РОБОЧА ПРОГРАМА /  
COURSE OUTLINE

освітній ступінь	бакалавр /	bachelor
галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки	/ Social and behavioral sciences
спеціальність	053 Психологія	/ Psychology
спеціалізація	Практична психологія	/ Practical psychology

Київ 2021

## **Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ заборонено**

Автор: Т. О. Софіюк, кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права

Робочу Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права 12 травня 2021 року, протокол № 14.

Рецензенти: Н. А. Мазаракі, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права.

І. А. Бутирська, кандидат юридичних наук, доцент, керуючий партнер Адвокатського об'єднання «Лекс Адванс».

І. М. Овдієнко, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри психології.

### **СІМЕЙНЕ ПРАВО / FAMILY LAW**

### **РОБОЧА ПРОГРАМА / COURSE OUTLINE**

<b>Освітній ступінь</b>	<b>бакалавр</b>	/ bachelor
<b>Галузь знань</b>	<b>05 Соціальні та поведінкові науки</b>	/ Social and behavioral sciences
<b>Спеціальність</b>	<b>053 Психологія</b>	/ Psychology
<b>Спеціалізація</b>	<b>Практична психологія</b>	/ Practical psychology

**Розділ 1. СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ ТА РОЗПОДІЛ ГОДИН  
ЗА ТЕМАМИ  
(ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН)**

Назва теми	Кількість годин				Форми контролю
	Усього год.	Л	ПЗ	СРС	
Тема 1. Поняття, предмет, метод та принципи сімейного права	15	2	2	11	УО, ВСЗ, Д
Тема 2. Сімейні правовідносини	15	2	2	11	УО, ВСЗ, Е/П
Тема 3. Шлюб	15	2	2	11	УО, ВСЗ, Е/П
Тема 4. Припинення шлюбу	15	2	2	11	УО, ВСЗ, Е/П
Тема 5. Особисті немайнові права і обов'язки подружжя	15	2	2	11	УО, ВСЗ
Тема 6. Особисті немайнові правовідносини батьків і дітей	15	2	2	11	УО, ВСЗ
Тема 7. Договірне регулювання відносин батьків щодо виховання та утримання дітей	15	2	2	11	УО, ВСЗ
Тема 8. Поняття правовідносин за участю інших членів сім'ї та родичів	15	2	2	11	УО, ВСЗ
Тема 9. Усиновлення	15	2	2	11	УО, ВСЗ
Тема 10. Опіка та піклування над дітьми	15	2	2	11	УО, ВСЗ, Д
Тема 11. Альтернативні форми виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	15	2	2	11	УО, ВСЗ, Д
Тема 12. Опіка, піклування та усиновлення у міжнародному сімейному праві.	15	2	2	11	УО, ВСЗ
<b>Разом за семестр</b>	<b>180</b>	<b>24</b>	<b>24</b>	<b>132</b>	
<b><i>Підсумковий контроль – екзамен письмовий</i></b>					
<b><u>Умовні скорочення</u></b>					
Д – дискусія; ВСЗ – вирішення ситуаційних завдань; ККР – комплексна контрольна робота; Е/П – есе / презентація;			СРС – самостійна робота студентів; УО – усне опитування; ПЗ – практичне заняття.		

**Розділ 2. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНИХ,  
ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ),  
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ**

Результати навчання	Навчальна діяльність <sup>1</sup>	К-ть годин за видом занять (год.)
<b>Тема 1. Поняття, предмет, метод та принципи сімейного права</b>		
<p><b><u>Знати</u></b> поняття та особливості сім'ї, сімейного права, його предмету та методу</p> <p><b><u>Вміти</u></b> визначати та аналізувати основні принципи сімейного права, які знайшли відображення в нормах СК України</p>	<p align="center"><b>Лекційне заняття № 1</b> Лекція з презентацією</p> <p><u>План лекції:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Поняття сімейного права та сімейних правовідносин.</li> <li>2. Предмет сімейного права.</li> <li>3. Метод сімейного права.</li> <li>4. Принципи сімейного права.</li> <li>5. Місце сімейного права в системі права України.</li> </ol> <p align="center"><b>Список рекомендованих джерел:</b></p> <p>Нормативно-правові акти: 1,3,6,7,10-12, ,20, 21, 23-24.            Основний: 2, 4.            Додатковий: 6, 12, 20, 22, 23, 28, 31.            Інтернет-ресурси: 1-6.</p>	2
	<p align="center"><b>Самостійна робота</b></p> <p><u>Завдання для самостійної роботи студентів:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Дайте визначення поняття сім'ї та сімейного права.</li> <li>2. Наведіть основні групи сімейних відносин.</li> <li>3. Визначте особливості методу сімейного права.</li> <li>4. Яке місце сімейного права в системі права України?</li> <li>5. Розв'язання задач, запропонованих викладачем до даної теми з посиланням в тому числі на матеріали судової практики. Завдання 1 – 6 (С. 15) [29 зі списку додаткових джерел].</li> </ol>	11
	<p align="center"><b>Практичне заняття № 1</b></p> <p><u>Запитання для обговорення:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Поняття, предмет, метод сімейного права.</li> <li>2. Принципи сімейного права.</li> <li>3. Місце сімейного права в системі права України.</li> <li>4. Проаналізувати чинне та перспективне законодавство України з проблематики теми – запропонувати шляхи для вдосконалення.</li> <li>5. Перевірка вирішення задач, розв'язаних студентами під час самостійної роботи над темою.</li> </ol>	2

<sup>1</sup> Курсивом зазначені питання, що розглядаються з використанням інтерактивних методів навчання

<b>Тема 2. Сімейні правовідносини</b>		
<p><b><u>Знати</u></b> поняття та особливості сімейних правовідносин</p> <p><b><u>Вміти</u></b> аналізувати та порівнювати підстави виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин</p>	<p><b>Лекційне заняття № 2</b> Лекція з презентацією</p>	2
	<p><u>План лекції:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Поняття та види сімейних правовідносин.</li> <li>2. Підстави виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин. Родинність (кровне споріднення) і свояцтво.</li> <li>3. Здійснення сімейних прав та виникнення сімейних обов'язків.</li> <li>4. Захист сімейних прав та інтересів.</li> </ol> <p style="text-align: center;"><b>Список рекомендованих джерел:</b></p> <p>Нормативно-правові акти: : 1, 6, 7, 10-12, 37.  Основний: 1, 2, 3.  Додатковий: 6, 14, 15, 22, 23, 28, 31.  Інтернет-ресурси: 1-6.</p>	
	<p><b>Самостійна робота</b></p>	11
	<p><u>Завдання для самостійної роботи студентів:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Назвіть ознаки сімейних правовідносин.</li> <li>2. Назвіть види сімейних правовідносин.</li> <li>3. Назвіть основні юридичні ознаки сім'ї.</li> <li>4. Хто є учасниками (суб'єктами) сімейних правовідносин?</li> <li>5. Дайте характеристику окремим способам захисту сімейних прав та інтересів.</li> <li>6. Розв'язання задач, запропонованих викладачем до даної теми з посиланням в тому числі на матеріали судової практики. Завдання 1 – 5 (С. 21 – 23 [29 зі списку додаткових джерел]).</li> </ol>	
	<p><b>Практичне заняття № 2</b></p>	2
	<p><u>Запитання для обговорення:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Поняття сімейних правовідносин та їх склад. Види сімейних правовідносин.</li> <li>2. Підстави виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин. Правове значення спорідненості та свояцтва.</li> <li>3. Здійснення сімейних прав та виникнення сімейних обов'язків.</li> <li>4. Захист сімейних прав та інтересів.</li> <li>5. Проаналізувати чинне та перспективне законодавство України з проблематики теми – запропонувати шляхи для вдосконалення.</li> <li>6. Перевірка вирішення задач, розв'язаних студентами під час самостійної роботи над темою.</li> </ol>	
<b>Тема 3. Шлюб</b>		

<p><b><u>Знати</u> поняття та ознаки шлюбу.</b></p> <p><b><u>Вміти</u> визначати та аналізувати умови укладення шлюбу та перешкоди до його укладення</b></p>	<p style="text-align: center;"><b>Лекційне заняття № 3</b> Лекція з презентацією</p> <p><u>План лекції:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Поняття шлюбу та його ознаки.</li> <li>2. Правова природа шлюбу.</li> <li>3. Умови укладення шлюбу та перешкоди до його укладення.</li> <li>4. Державна реєстрація шлюбу.</li> <li>5. Недійсність шлюбу.</li> </ol> <p style="text-align: center;"><b>Список рекомендованих джерел:</b></p> <p>Нормативно-правові акти: 1,6,7, 10-12, 13-19, , 20, 21, 23, 24. 25, 27.  Основний: 3, 5.  Додатковий: 2, 5, 9, 13, 22, 23, 25, 27-29, 31.  Інтернет-ресурси: 1-6.</p>	2
	<p style="text-align: center;"><b>Самостійна робота</b></p> <p><i>Завдання для самостійної роботи студентів:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Розкрийте зміст шлюбу та назвіть його ознаки.</li> <li>2. Визначте перелік перешкод для укладення шлюбу.</li> <li>3. Яке правове значення має обізнаність наречених зі станом здоров'я одне одного?</li> <li>4. Назвіть правові наслідки відмови нареченої, нареченого від укладення шлюбу.</li> <li>5. Назвіть відмінності недійсного шлюбу, неукладеного та шлюбу, який не відбувся.</li> <li>6. Розв'язання задач, запропонованих викладачем до даної теми з посиланням в тому числі на матеріали судової практики. Завдання 1 – 7 (С. 31 – 33); Завдання 1 – 6 (С. 43 – 46).</li> </ol>	11
	<p style="text-align: center;"><b>Практичне заняття № 3</b></p> <p><i>Запитання для обговорення:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Поняття та ознаки шлюбу.</li> <li>2. Правова природа шлюбу. Теорії шлюбу: «шлюб - договір»; «шлюб - таїнство»; «шлюб – інститут особливого роду»; «шлюб - союз»; «шлюб - статус»; «шлюб - партнерство».</li> <li>3. Умови вступу до шлюбу та обставини, що цьому перешкоджають.</li> <li>4. Державна реєстрація шлюбу. Відмежування шлюбу від інших подібних шлюбних союзів.</li> <li>5. Місце шлюбу в концепції права війни та миру.</li> <li>6. Проаналізувати чинне та перспективне законодавство України з проблематики теми – запропонувати шляхи для вдосконалення.</li> <li>7. Перевірка вирішення задач, розв'язаних студентами під час самостійної роботи над темою.</li> </ol>	2

<b>Тема 4. Припинення шлюбу</b>		
<p><b><u>Знати</u> поняття та ознаки шлюбу.</b></p> <p><b><u>Вміти</u> визначати та аналізувати умови укладення шлюбу та перешкоди до його укладення</b></p>	<p style="text-align: center;"><b>Лекційне заняття № 4</b> Лекція з презентацією</p> <p><i>План лекції:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Поняття і підстави припинення шлюбу.</li> <li>2. Розірвання шлюбу в державних органах реєстрації актів цивільного стану.</li> <li>3. Розірвання шлюбу в суді.</li> <li>4. Правові наслідки розірвання шлюбу.</li> <li>5. Режим окремого проживання подружжя.</li> </ol> <p style="text-align: center;"><b>Список рекомендованих джерел:</b></p> <p>Нормативно-правові акти: 1, 6, 7, 10-12, 13-19, 20, 21, 23, 25-27, 26.</p> <p>Основний: 3, 5.</p> <p>Додатковий: 2, 5, 13, 22, 23, 27, 28, 31.</p> <p>Інтернет-ресурси: 1-6.</p>	2
	<p style="text-align: center;"><b>Самостійна робота</b></p> <p><i>Завдання для самостійної роботи студентів:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Який порядок розірвання шлюбу в органах РАЦС за спільною заявою подружжя?</li> <li>2. За яких умов можливе розірвання шлюбу в органах РАЦС за заявою одного з подружжя?</li> <li>3. Які підстави для розірвання шлюбу судом за позовом одного з подружжя?</li> <li>4. Які правові наслідки встановлення режиму окремого проживання подружжя?</li> <li>5. Розв'язання задач, запропонованих викладачем до даної теми з посиланням в тому числі на матеріали судової практики. Завдання 1 – 5 (С. 51 – 53) [29 зі списку додаткових джерел].</li> </ol>	11
	<p style="text-align: center;"><b>Практичне заняття № 4</b></p> <p><i>Запитання для обговорення:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Поняття і підстави припинення шлюбу.</li> <li>2. Розірвання шлюбу в державних органах реєстрації актів цивільного стану.</li> <li>3. Розірвання шлюбу в суді.</li> <li>4. Правові наслідки розірвання шлюбу.</li> <li>5. Перевірка вирішення задач, розв'язаних студентами під час самостійної роботи над темою.</li> </ol>	2
<b>Тема 5. Особисті немайнові права і обов'язки подружжя</b>		
<p><b><u>Знати</u> основні</b></p>	<p style="text-align: center;"><b>Лекційне заняття № 5</b> Лекція з презентацією</p>	2

<p>поняття, що стосуються проблематики особистих немайнових прав і особистих немайнових правовідносин подружжя</p>	<p><u>План лекції:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Поняття особистих немайнових прав і особистих немайнових правовідносин подружжя.</li> <li>2. Поняття і основні принципи правового регулювання особистих немайнових відносин подружжя в Україні.</li> <li>3. Види особистих немайнових прав подружжя.</li> </ol> <p><b>Список рекомендованих джерел:</b></p> <p>Нормативно-правові акти: 1, 6, 7, 10-12, 13-19, 25, 27, 37.</p> <p>Основний: 1, 2, 5.</p> <p>Додатковий: 9, 11, 16, 22, 23, 28, 31.</p> <p>Інтернет-ресурси: 1-6.</p>	
<p><b>Вміти</b> визначати та аналізувати види особистих немайнових прав подружжя</p>	<p><b>Самостійна робота</b></p> <p><u>Завдання для самостійної роботи студентів:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Дайте визначення особистим немайновим правам і особистим немайновим правовідносинам подружжя.</li> <li>2. Назвіть відомі вам види особистих немайнових прав чоловіка і дружини.</li> <li>3. Як ви розумієте право дружини і чоловіка на повагу до своєї індивідуальності, звичок і уподобань?</li> <li>4. Охарактеризуйте права дружини та чоловіка на особисту свободу, вибір місця проживання, на особисту свободу і недоторканість кожного із подружжя.</li> <li>5. Розв'язання задач, запропонованих викладачем до даної теми з посиланням в тому числі на матеріали судової практики. Завдання 1 – 5 (С. 57 – 58) [29 зі списку додаткових джерел].</li> </ol>	11
	<p><b>Практичне заняття № 5</b></p> <p><u>Запитання для обговорення:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Особисті немайнові правовідносини подружжя: принципи правового регулювання.</li> <li>2. Загальна характеристика, класифікація та ознаки особистих немайнових прав подружжя.</li> <li>3. Право дружини та чоловіка на повагу до своєї індивідуальності, на фізичний та духовний розвиток.</li> <li>4. Проаналізувати чинне та перспективне законодавство України з проблематики теми – запропонувати шляхи для вдосконалення.</li> <li>5. Перевірка вирішення задач, розв'язаних студентами під час самостійної роботи над темою.</li> </ol>	2
<b>Тема 6. Особисті немайнові правовідносини батьків і дітей</b>		
<p><b>Знати</b> основні теоретичні концепції щодо особис-</p>	<p><b>Лекційне заняття № 6</b></p> <p><u>План лекції:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Поняття та загальна характеристика особистих немайнових правовідносин батьків і дітей.</li> <li>2. Спори між батьками щодо виховання і місця проживан-</li> </ol>	2



<p>тих немайнових правовідносин батьків і дітей</p> <p><b><u>Вміти</u></b> визначати та аналізувати спори між батьками щодо виховання і місця проживання дитини</p>	<p>ня дитини.</p> <p>3. Позбавлення батьківських прав і поновлення батьківських прав.</p> <p>4. Відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав.</p> <p><b>Список рекомендованих джерел:</b>          Нормативно-правові акти: 1, 6, 7, 10-12, 13-19, 25-28.          Основний: 2, 5.          Додатковий: 22, 23, 28, 31.          Інтернет-ресурси: 1-6.</p>	
	<p style="text-align: center;"><b>Самостійна робота</b></p> <p><u>Завдання для самостійної роботи студентів:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Назвіть основні особисті немайнові права та обов'язки батьків.</li> <li>2. Назвіть основні особисті немайнові права дітей та розкрийте їх зміст.</li> <li>3. За яких підстав батьки можуть бути позбавлені батьківських прав?</li> <li>4. Назвіть правові наслідки позбавлення батьківських прав.</li> <li>5. За яких підстав можна відібрати дитину у батьків без позбавлення їх батьківських прав?</li> <li>6. Розв'язання задач, запропонованих викладачем до даної теми з посиланням в тому числі на матеріали судової практики. Завдання 1 – 5 (С. 89 – 91) [29 зі списку додаткових джерел].</li> </ol>	11
	<p style="text-align: center;"><b>Практичне заняття № 6</b></p> <p><u>Запитання для обговорення:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Особисті немайнові права батьків: загальна характеристика і класифікація.</li> <li>2. Правове регулювання особистих немайнових прав дитини у міжнародних актах та в законодавстві України.</li> <li>3. Особисті немайнові обов'язки батьків та дітей.</li> <li>4. Вирішення спорів щодо участі у вихованні дитини та щодо визначення місця проживання дитини.</li> <li>5. Позбавлення батьківських прав: загальна характеристика, підстави та правові наслідки. Поновлення батьківських прав. Відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав. Міжнародне викрадення дітей.</li> <li>6. Проаналізувати чинне та перспективне законодавство України з проблематики теми – запропонувати шляхи для вдосконалення.</li> <li>7. Перевірка вирішення задач, розв'язаних студентами під час самостійної роботи над темою.</li> </ol>	2
<b>Тема 7. Договірне регулювання відносин батьків щодо виховання та утримання дітей</b>		
<p><b><u>Знати</u></b> поняття та кла-</p>	<p style="text-align: center;"><b>Лекційне заняття № 7</b> Лекція з презентацією</p> <p><u>План лекції:</u></p>	2

<p>сифікацію договірному регулюванню відносин батьків щодо виховання та утримання дітей</p> <p><b><u>Вміти</u></b> розмежовувати різні види договорів щодо виховання та утримання дітей</p>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Загальна характеристика договірному регулюванню відносин батьків щодо виховання та утримання дітей.</li> <li>2. Договори батьків про утримання дітей, повнолітніх доньки /сина.</li> <li>3. Договір про припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно.</li> <li>4. Договори батьків про виховання та утримання дітей, що укладаються при розірванні шлюбу.</li> <li>5. Договір про здійснення батьківських прав та обов'язків.</li> </ol> <p style="text-align: center;"><b>Список рекомендованих джерел:</b></p> <p>Нормативно-правові акти: 1, 6, 7, 10-12, 13-19, 25, 27, 25, 27,.., 28, 37.  Основний: 1, 2.  Додатковий: 1, 9, 22, 23, 28, 30, 31.  Інтернет-ресурси: 1-6.</p>	
	<p style="text-align: center;"><b>Самостійна робота</b></p> <p><u>Завдання для самостійної роботи студентів:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Назвіть випадки договірному регулюванню відносин батьків щодо виховання та утримання дітей, передбачені в СК України.</li> <li>2. Визначте зміст договору батьків про припинення права на аліменти (ст. 190 СК України).</li> <li>3. Які особливості набуття права власності на нерухомість за договором батьків про припинення права на аліменти?</li> <li>4. Назвіть гарантії прав дитини при відчуженні майна, переданого за договором батьків про припинення права на аліменти.</li> <li>5. Розв'язання задач, запропонованих викладачем до даної теми з посиланням в тому числі на матеріали судової практики. Завдання 1 – 6 (С. 95 – 97) [29 зі списку додаткових джерел].</li> </ol>	11
	<p style="text-align: center;"><b>Практичне заняття № 7</b></p> <p><u>Запитання для обговорення:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Загальна характеристика договірному регулюванню відносин батьків щодо виховання та утримання дітей.</li> <li>2. Договори батьків про утримання дітей, повнолітніх доньки /сина.</li> <li>3. Договір про припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно. Договори батьків про виховання та утримання дітей, що укладаються при розірванні шлюбу. Договір про здійснення батьківських прав та обов'язків.</li> <li>4. Права батьків у концепції права війни та миру.</li> <li>5. Перенаселення і війна.</li> <li>6. Проаналізувати чинне та перспективне законодавство України з проблематики теми – запропонувати шляхи для вдосконалення.</li> <li>7. Перевірка вирішення задач, розв'язаних студентами під час самостійної роботи над темою.</li> </ol>	2

<b>Тема 8. Поняття правовідносин за участю інших членів сім'ї та родичів</b>		
<p><b><u>Знати</u></b> поняття та особливості правовідносин за участю інших членів сім'ї та родичів</p> <p><b><u>Вміти</u></b> аналізувати особисті немайнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів</p>	<p><b>Лекційне заняття № 8</b> Лекція з презентацією</p>	2
	<p><u>План лекції:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Поняття правовідносин за участю інших членів сім'ї та родичів.</li> <li>2. Особисті немайнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів.</li> <li>3. Зобов'язання по утриманню інших членів сім'ї та родичів.</li> </ol> <p style="text-align: center;"><b>Список рекомендованих джерел:</b></p> <p>Нормативно-правові акти: 1, 6, 7, 10-12, 13-19, 25, 27  Основний: 2, 4, 5.  Додатковий: 22, 23, 28, 31.  Інтернет-ресурси: 1-6.</p>	
	<p><b>Самостійна робота</b></p>	11
	<p><u>Завдання для самостійної роботи студентів:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Назвіть умови реалізації вітчимою та мачухою права на виховання пасинка та падчерки.</li> <li>2. Права інших членів сім'ї та родичів на захист дітей.</li> <li>3. Відмінність зобов'язань по утриманню інших членів сім'ї та родичів від зобов'язань по утриманню батьків та дітей.</li> <li>4. Аліменти як спосіб утримання інших членів сім'ї та родичів та порядок їх ви значення.</li> <li>5. Які підстави припинення зобов'язань по утриманню інших членів сім'ї та родичів?</li> <li>6. Розв'язання задач, запропонованих викладачем до даної теми з посиланням в тому числі на матеріали судової практики. Завдання 1 – 6 (С. 95 – 97) [29 зі списку додаткових джерел].</li> </ol>	
	<p><b>Практичне заняття № 8</b></p>	2
	<p><u>Запитання для обговорення:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Поняття правовідносин за участю інших членів сім'ї та родичів.</li> <li>2. Особисті немайнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів.</li> <li>3. Зобов'язання по утриманню інших членів сім'ї та родичів.</li> <li>4. Вирішити ситуаційні задачі (моделювання ситуацій).</li> <li>5. Проаналізувати чинне та перспективне законодавство України з проблематики теми – запропонувати шляхи для вдосконалення.</li> <li>6. Перевірка вирішення задач, розв'язаних студентами під час самостійної роботи над темою.</li> </ol>	
<b>Тема 9. Усиновлення</b>		

<p><b><u>Знати</u></b> поняття, особливості та порядок усиновлення</p> <p><b><u>Вміти</u></b> визначати та аналізувати правові наслідки усиновлення</p>	<p style="text-align: center;"><b>Лекційне заняття № 9</b> Лекція з презентацією</p> <p><u>План лекції:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Поняття та зміст усиновлення.</li> <li>2. Суб'єкти усиновлення.</li> <li>3. Процедура усиновлення.</li> <li>4. Таємниця усиновлення.</li> <li>5. Правові наслідки усиновлення.</li> </ol> <p style="text-align: center;"><b>Список рекомендованих джерел:</b></p> <p>Нормативно-правові акти: 1,2,6,7,10-12,13-19, 25, 27.  Основний: 1, 4, 5.  Додатковий: 3, 18, 21-23, 28, 31.  Інтернет-ресурси: 1-6.</p>	<p style="text-align: center;">2</p>
	<p style="text-align: center;"><b>Самостійна робота</b></p> <p><u>Завдання для самостійної роботи студентів:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Дайте визначення поняття «усиновлення».</li> <li>2. Назвіть умови та обставини для усиновлення.</li> <li>3. Яким чином захищаються права неповнолітніх при усиновленні?</li> <li>4. Як забезпечується таємниця усиновлення?</li> <li>5. Які правові наслідки припинення усиновлення на підставі позбавлення усиновлювача батьківських прав?</li> <li>6. Розв'язання задач, запропонованих викладачем до даної теми з посиланням в тому числі на матеріали судової практики. Завдання 1 – 4 (С. 106 – 108) [29 зі списку додаткових джерел].</li> </ol>	<p style="text-align: center;">11</p>
	<p style="text-align: center;"><b>Практичне заняття № 9</b></p> <p><u>Запитання для обговорення:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Виявлення і влаштування дітей, які залишилися без піклування батьків. Форми їх влаштування в Україні.</li> <li>2. Поняття, значення та функції усиновлення (удочеріння).</li> <li>3. Порядок та умови усиновлення. Таємниця усиновлення та її правовий захист.</li> <li>4. Підстави і правові наслідки визнання усиновлення недійсним.</li> <li>5. Підстави і правові наслідки скасування усиновлення.</li> <li>6. Проаналізувати чинне та перспективне законодавство України з проблематики теми – запропонувати шляхи для вдосконалення.</li> <li>7. Перевірка вирішення задач, розв'язаних студентами під час самостійної роботи над темою.</li> </ol>	<p style="text-align: center;">2</p>
<b>Тема 10. Опіка та піклування над дітьми</b>		
<p><b><u>Знати</u></b> основні положення щодо опіки та піклу-</p>	<p style="text-align: center;"><b>Лекційне заняття № 10</b></p> <p><u>План лекції:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Поняття і значення опіки та піклування над дітьми. Патронат над дітьми. Прийомна сім'я. Дитячий будинок сімейного типу.</li> </ol>	<p style="text-align: center;">2</p>

<p>вання над дітьми</p> <p><b><u>Вміти</u></b> визначати та аналізувати права і обов'язки сторін у відносинах опіки та піклування</p>	<p>2. Встановлення опіки та піклування над дітьми. 3. Права дитини, над якою встановлена опіка (піклування). 4. Права і обов'язки опікуна та піклувальника. 5. Припинення опіки та піклування над дітьми.</p> <p><b>Список рекомендованих джерел:</b> Нормативно-правові акти: 1, 4, 6, 7, 10-12, 22, 30-32, 34, 36, 39-41. Основний: 2, 3. Додатковий: 22, 23, 28, 31. Інтернет-ресурси: 1-6.</p>	
	<p><b>Самостійна робота</b></p> <p><u>Завдання для самостійної роботи студентів:</u></p> <p>1. Над якими категоріями осіб може бути встановлена опіка (піклування) і за якими критеріями вони визначаються? 2. У чому полягає проблематика визначення правової категорії «дитина» у нормативно-правових актах? 3. Хто може бути опікуном або піклувальником? За якими критеріями вони призначаються? 4. Які права має дитина, над якою встановлено опіку (піклування)? 5. Чи можуть бути опікун (піклувальник) звільнені від їх обов'язків? 6. Розв'язання задач, запропонованих викладачем до даної теми з посиланням в тому числі на матеріали судової практики. Завдання 1 – 4 (С. 116 – 118); Завдання 1 – 4 (С. 127 – 128) [29 зі списку додаткових джерел].</p>	11
	<p><b>Практичне заняття № 10</b></p> <p><u>Запитання для обговорення:</u></p> <p>1. Поняття і значення опіки та піклування над дітьми. 2. Встановлення опіки та піклування над дітьми. 3. Права дитини, над якою встановлена опіка (піклування). 4. Права та обов'язки опікуна і піклувальника. 5. Звільнення опікуна (піклувальника) від виконання його обов'язків. 6. Припинення опіки та піклування над дітьми. 7. Вирішити ситуаційні задачі (моделювання ситуацій). 8. Проаналізувати чинне та перспективне законодавство України з проблематики теми – запропонувати шляхи для вдосконалення. 9. Перевірка вирішення задач, розв'язаних студентами під час самостійної роботи над темою.</p>	2
<p><b>Тема 11. Альтернативні форми виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування</b></p>		
<p><b><u>Знати</u></b> основні положення щодо форм виховання дітей-сиріт</p>	<p><b>Лекційне заняття № 11</b></p> <p><u>План лекції:</u></p> <p>1. Види альтернативних форм виховання дітей, позбавлених батьківського піклування. 2. Патронат над дітьми. 3. Передання дітей на виховання до прийомної сім'ї.</p>	2

<p>та дітей, позбавлених батьківського піклування</p> <p><b><u>Вміти</u></b> аналізувати форми виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування</p>	<p>4. Влаштування дітей до дитячих будинків сімейного типу.</p> <p><b>Список рекомендованих джерел:</b>          Нормативно-правові акти: 1, 4, 6, 7, 10-12, 22, 30-32, 34, 36, 39-41.          Основний: 2, 3.          Додатковий: 3, 4, 21-23, 28, 31.          Інтернет-ресурси: 1-6.</p>	
	<p>Самостійна робота</p> <p><i>Завдання для самостійної роботи студентів:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Якій дитині надається статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування?</li> <li>2. Які особливості патронату у порівнянні з іншими формами виховання дітей, що позбавлені батьківського піклування?</li> <li>3. Які права має дитина, передана під патронат?</li> <li>4. Визначте поняття прийомної сім'ї.</li> <li>5. Які сімейні права має дитина в прийомній сім'ї?</li> <li>6. Розв'язання задач, запропонованих викладачем до даної теми з посиланням в тому числі на матеріали судової практики.</li> </ol>	11
	<p><b>Практичне заняття № 11</b></p> <p><i>Запитання для обговорення:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Види альтернативних форм виховання дітей, позбавлених батьківського піклування.</li> <li>2. Патронат над дітьми.</li> <li>3. Передання дітей на виховання до прийомної сім'ї.</li> <li>4. Влаштування дітей до дитячих будинків сімейного типу.</li> <li>5. Проаналізувати чинне та перспективне законодавство України з проблематики теми – запропонувати шляхи для вдосконалення.</li> <li>6. Перевірка вирішення задач, розв'язаних студентами під час самостійної роботи над темою.</li> </ol>	2
<p><b>Тема 12. Опіка, піклування та усиновлення у міжнародному сімейному праві</b></p>		
<p><b><u>Знати</u></b> основні положення щодо опіки, піклування та усиновлення (удочеріння) у міжнародному сімейному праві.</p>	<p><b>Лекційне заняття № 12</b></p> <p><i>План лекції:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Опіка і піклування у міжнародному сімейному праві.</li> <li>2. Усиновлення (удочеріння) у міжнародному сімейному праві.</li> <li>3. Формальні та матеріальні умови шлюбу, характерні для законодавства іноземних держав.</li> <li>4. Джерела уніфікованого колізійного регулювання укладення та розірвання шлюбу.</li> <li>5. Встановлення батьківства та/або материнства у міжнародному сімейному праві.</li> </ol> <p><b>Список рекомендованих джерел:</b>          Нормативно-правові акти: 1, 2-4, 6, 7, 13-19, 27, 28.</p>	2

<p><b><u>Вміти</u></b> аналізувати правовідносини усиновлення (удочеріння) у міжнародному сімейному праві.</p>	<p>Основний: 2, 3. Додатковий: 3, 17, 21-23, 28, 31. Інтернет-ресурси: 1-6.</p>	
	<p>Самостійна робота</p> <p><u>Завдання для самостійної роботи студентів:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Які колізійні принципи у сфері шлюбно-сімейних відносин є найбільш поширеними?</li> <li>2. Наведіть випадки специфічних обмежень щодо укладення шлюбу, то можуть бути пов'язані із конкретною особою.</li> <li>3. Охарактеризуйте консульський шлюб. Які умови є визначальними для визнання консульського шлюбу дійсним?</li> <li>4. Наведіть приклад застосування «ланцюжка» колізійних прив'язок для колізійного регулювання відносин між подружжям.</li> <li>5. Як регулюються відносини між батьками і дітьми та іншими членами сім'ї у міжнародному сімейному праві?</li> <li>6. Розв'язання задач, запропонованих викладачем до даної теми з посиланням в тому числі на матеріали судової практики.</li> </ol>	11
	<p><b>Практичне заняття № 12</b></p> <p><u>Запитання для обговорення:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Опіка і піклування у міжнародному сімейному праві.</li> <li>2. Усиновлення (удочеріння) у міжнародному сімейному праві.</li> <li>3. Задачі (моделювання ситуацій).</li> <li>4. Проаналізувати чинне та перспективне законодавство України з проблематики теми – запропонувати шляхи для вдосконалення.</li> <li>5. Перевірка вирішення задач, розв'язаних студентами під час самостійної роботи над темою.</li> </ol>	2
<b>Разом</b>		<b>180</b>

### Розділ 3. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

#### Нормативно-правові джерела<sup>23</sup>

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р (зі змінами). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 25.01.1996 р. № 994\_135. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_135#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135#Text).
3. Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом (ETS N 85) від 15.10.1975 р. № 994\_568. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_568#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_568#Text).
4. Конвенція про контакт з дітьми (ETS №192) від 15.05.2003. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_659](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_659).
5. Конвенція про стягнення аліментів за кордоном від 20 червня 1956 р. Офіційний вісник України. 2010. № 45. Ст. 1496.
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/436-15>.
7. Житловий кодекс Української РСР від 30.06.1983 р. № 5464 –X. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>.
8. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. №2341- III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
10. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
11. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page>.
12. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618\_ IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
13. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 р. №2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>.
14. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від

<sup>2</sup> Усі нормативно-правові акти, що рекомендовані для вивчення студентам, необхідно брати з останніми змінами на сайті Верховної Ради України. Ця вимога повинна виконуватися у зв'язку із численними внесеннями змін і доповнень до відповідного законодавства.

<sup>3</sup> Курсивом зазначені джерела, які є в бібліотеці КНТЕУ.



01.04.2022

р.

№ 2180-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2180-20#Text>.

15. Про внесення змін до деяких законів України щодо здійснення моніторингу потенційних загроз національній безпеці України у сфері економіки : Закон України від 24.03.2022 р. № [2161-IX](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2161-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2161-20#Text>. (1 ч)

16. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2122-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>.

17. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 р. № 2118-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>.

18. Про внесення зміни до пункту 5<sup>2</sup> розділу 9 "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про державну допомогу суб'єктам господарювання" щодо застосування його положень під час дії воєнного стану : Закон України від 01.04.2022 р. № 2175-IX. URL: <https://docs.dtkr.ua/doc/2175-20>.

19. Про встановлення винагороди за добровільно передану Збройним Силам України придатну для застосування бойову техніку держави-агресора : Закон України від 01.04.2022 р. № [7229-IX](https://www.rada.gov.ua/print/221190.html). URL: <https://www.rada.gov.ua/print/221190.html>. (пр)

20. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України від 21.11.2017 р. № 2811–XIII. К. : Паливода А. В., 2017. 28 с.

21. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 01.07.2010 р. № 2398–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>.

22. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13.01.2005 р. № 2342–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>.

23. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям : Закон України від 01.06.2000 р. № 1768–III. К. : Паливода А. В., 2017. 28 с.

24. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

25. Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 01.04.2022 р. № 2174-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20#Text>.

26. Про захист суспільної моралі: Закон України № 1296–IV від 20.11.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1296-15>.

27. Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів : Закон України від 03.03.2022 р. № [2116-IX](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T222116.html). URL: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/T222116.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T222116.html).

28. Про охорону дитинства : Закон України № 2402–III від 26.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.

29. Про хмарні послуги : Закон України від 17.02.2022 р. №2075-IX.

URL: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/T222075.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T222075.html).

30. Про ратифікацію Європейської конвенції про здійснення прав дітей : Закон України : від 3 серпня 2006 р. № 69-V. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 41. Ст. 354.

31. Про ратифікацію Європейської конвенції про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом : Закон України від 14 січня 2009 р. № 862-VI. Відомості Верховної Ради України. 2009. № 27. Ст. 348.

32. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України № 1382-IV від 11.12.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1382-15>.

33. Деякі питання здійснення патронату над дитиною : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. № 148-2017-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2017-п#Text>.

34. Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2018 р. № 800-2018-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2018-п#Text>.

35. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2008 р. № 866-2008-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-п#Text>.

36. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. № 564-2002-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-п#Text>.

37. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. № 565-2002-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-2002-п#Text>.

38. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 658-2018-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-п#Text>.

39. Про перелік видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів на одного з подружжя, дітей, батьків, інших осіб : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.02.1993 р. № 146-93-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/146-93-п#Text>.

40. Порядок оплати послуг патронатного вихователя та виплати соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України. Деякі питання здійснення патронату над дитиною від 16.03.2017 р. № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2017-п#Text>.

41. Порядок створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України. Деякі питання здійснення патронату над дитиною від 16.03.2017 р. № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2017-п#Text>.

42. Типовий договір про патронат над дитиною : Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України. Деякі питання здійснення патронату над ди-

### Основний

1. Анопій І. В. *Сімейне право України : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. В. Анопій. 2-ге вид., переробл. та допов. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 359 с.*
2. Боднар Т. В., Гопанчук В. С., Дзера О. В. [та ін.] *Сімейне право України: підручник / за заг. ред. Т. В. Боднар та О. В. Дзери. 2-ге вид., стереотип. К. : Юрінком Інтер, 2020. 520 с.*
3. Дякович М. М. *Сімейне право України : навч. посіб. / М. М. Дякович. – 2-ге вид., виправ. та допов. – Київ : Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 552 с.*
4. *Сімейне право : практикум / за ред. Т. В. Боднар та О. В. Михальнюк. К. : Алерта, 2019. 132 с.*
5. *Сімейне право України : підруч. для вищ. навч. закл. / за ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубєвої. Київ : Істина, 2010. 319 с.*

### Додатковий

1. Арон Реймон. *Мир і війна між націями / Пер. з фр.: Шовкун В., Борисюк Ю., Філіпчук Г. К. : МП «Юніверс», 2000. 688 с.*
2. Басілашвілі М. Б. Деякі питання правового регулювання державної реєстрації шлюбу. *Форум права. 2017. № 3. С. 5-8.*
3. Березовська К. І. Окремі проблеми судового розгляду справ про усиновлення дітей-громадян України іноземними громадянами. *Восьмі юридичні диспути з актуальних проблем права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 18 травня 2018 р.). О. : Аст-ропринт. 2018. С. 119-122.*
4. Білецька К. К. Здійснення та обмеження права особи на материнство, батьківство: компаративістський аспект. *WEB OF SCIENCE AND ACADEMIC RESEARCHER, 2019. № 1. С. 130-133.*
5. Бірюков І. А. До законодавчого визначення поняття шлюбу. *Часопис Київського університету права. 2017. № 1. С. 136-140.*
6. Боднар Т. В. До питання щодо принципів сімейного права України. *Актуальні проблеми приватного права : матеріали XVII науково-практичної конференції, присвяченій 97-й річниці з дня народження д.-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В.П. Маслова (Харків, 22 лютого 2019 р.). Харків : Право. 2019. С. 11-15.*
7. Ватрас В. А., Гринько С. Д. *Міжнародні договори України як джерела сімейного права : поняття, сутність, природа, види та особливості застосування. Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів : монографія. Бориславська, В. А. / за заг. ред. С. Д. Гринько. Хмельницький: В-во Хмельницького університету управління та права. 2016.*

390 с.

8. Гаро Г. Поділ майна подружжя: як бути з ТОВ? *Вісник Національної асоціації адвокатів України. Національна асоціація адвокатів України*. Київ. 2020. № 4 (62), квітень. С. 33-35.

9. Гроций Гуго. О праве войны и мира. К. : Центр учебной литературы, 2020. 960 с.

10. Данильченко О. В. Особисті немайнові права подружжя за законодавством України. *Молодий вчений*. 2017. № 6. С. 105-110.

11. Драгомирова Ю. В. Право на материнство та батьківство як особисті немайнові права подружжя. *Часопис цивілістики*. 2016. Вип. 21. С. 56-59.

12. Ільченко Г. Особливості спадкування за англійським правом. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Міжнародне цивільне право*. 2020. № 1. С. 54-62.

13. Кожевникова В. О. Законодавче обмеження права на укладення шлюбу через представника: компаративістичний аспект. *Наше право*. 2017. № 3. С. 108-112.

14. Кожевникова В. О. Здійснення та обмеження права особи на материнство, батьківство: компаративістичний аспект. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 2. С. 130-133.

15. Кожевникова В. О. Кабенюк Ю. В. Зловживання суб'єктивним сімейним правом. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Міжнародне цивільне право*. 2020. № 5. С. 5-12.

16. Кохановська О. В. Особисті немайнові права і обов'язки чоловіка і дружини, не врегульовані у главі 6 СК України. *Актуальні проблеми приватного права* : матеріали XVII наук.-практ. конф., присвяч. 97-й річниці з 410 дня народження д.-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В.П. Маслова (Харків, 22 лютого 2019 р.). Харків : Право. 2019. С. 69-71.

17. Красицька Л. В. Про деякі питання стягнення аліментів. *Восьмі юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвяч. пам'яті Є. В. Васьковського* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 18 травня 2018 р.) / упоряд. і відповід. ред. І. С. Канзафарова. Одеса : Астропринт. 2018. С. 100-104.

18. Кужко О. С. Правові умови усиновлення за цивільним законодавством України. *Часопис цивілістики*. 2016. Вип. 20. С. 91-94.

19. Мельниченко О. В. Поділ майна подружжя в умовах дислокації українських сімей та капіталу у країні ЄС. *Часопис Київського університету права* : український науково-теоретичний часопис / Київський ун-т права НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ. 2016. № 1. С. 143-147.

20. Менджул М. В. Принципи сімейного права (сутність та проблеми застосування) : монографія. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші. 2019. 420 с.

21. Микитин В. Інститут усиновлення як пріоритетна форма влаштування дітей-сиріт, та дітей позбавлених батьківського піклування. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 2. С. 69-73.

22. Огляд рішень Європейського суду з прав людини. Рішення за період

з 18.11.2019 по 22.11.2019 / відпов. за вип.: О. Ю. Тарасенко, Д. П. Мордас, Р. Ш. Бабанли. Київ. 2019. Вип. 41. 18 с.

23. Огляд рішень Європейського суду з прав людини. Рішення за період з 24.02.2020 по 28.02.2020 / відпов. за вип.: О. Ю. Тарасенко, Д. П. Мордас, Р. Ш. Бабанли. Київ. 2020. Вип. 8. 29 с.

24. Озель В. І. Джерела сімейного права на українських землях у ХІХ-поч. ХХ ст. *Dictum factum*. 2018. № 1. С. 20-27.

25. Поцелуйко А. І. Шлюбний договір як цивільно-правовий інструмент сімейно-правового регулювання подружніх майнових відносин. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету "Одеська юридична академія"* : збірник наукових праць / Національний університет "Одеська юридична академія", Чернівецький університет, факультет. Чернівці. 2016. Вип. № 4. С. 135-144.

26. Простибоженко О. С. Правовий режим майна подружжя за законодавством європейських держав: порівняльно-правовий аналіз і напрямки гармонізації. *Вісник Одеського національного університету*. Науковий журнал / Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова. Одеса. 2016. Т. 21, вип. 1 (28). С. 111-129.

27. Сафончик О. І. Визначення та підстави припинення шлюбу за законодавством України. *Часопис цивілістики*. 2017. Випуск 25. С. 75-78.

28. Сімейний кодекс України : науково-практичний коментар / за заг. ред.: Т. В. Боднар, О. В. Дзери. К. : Юрінком Інтер, 2020. 552 с.

29. Хобор Р. Б. Спірні питання укладення шлюбного договору за сімейним законодавством України. *Приватне право і підприємництво*. 2018. Вип. 18. С. 152-156.

30. Чурпіта Г. В. Встановлення судом факту батьківства (материнства). *Цивілістична процесуальна думка*. 2016. № 3. С. 52-58.

31. Ягунов Дмитро. Практика Європейського суду з прав людини (питання кримінального та цивільного судочинства, захисту власності, приватного і сімейного життя) / вступ. слово Й. Л. Бронза та А. Є. Костіна. 4-е вид., перероб. і доп. Одеса : Фенікс, 2019. 502 с.

### Інтернет-ресурси

1. Сайт Верховної Ради України URL: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua>.
3. Сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.
4. Сайт Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua>.
5. Сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua>.
6. Сайт Верховного Суду. URL: <http://supreme.court.gov.ua/supreme>.